

ТРАНСМИЛЛИЙ УЮШГАН ЖИНОЯТЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШНИНГ
АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Убайдуллаев Камолиддин Нуриддинович

ИИБ Академияси тезкор-қидирув фаолияти кафедраси ўқитувчиси

Эргашев Шерали Турсунбоевич

ИИБ Академияси тезкор-қидирув фаолияти кафедраси катта ўқитувчиси

Аннотация. мазкур мақолада муаллифлар трансмиллий уюшган жиноятчиликка ыарши курашнинг айрим масалаларини ёритиб берган. Бундан ташқари, муаллиф трансмиллий уюшган жиноятчилик таркиби ва моҳиятини очиб беришга интилган. Шунингдек, мақолада трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши кураш борасидаги таклиф ва тавсиялар билдириб ўтилган.

Калит сўзлар: глобаллашув, тенденция, жиноятчиликка қарши курашиш, трансмиллий уюшган жиноятчилик, трансмиллий жиноятлар турлари ва белгилари, уюшган жиноятчилик ва жиноятларнинг бошқа хавфли турларига қарши курашни мувофиқлаштириш бюроси.

Аннотация. В статье анализированы некоторые вопросы борьбы с транснациональной организованной преступностью. Кроме того, сделано попытка раскрыть структуру и сущность транснациональной организованной преступности. В статье также содержатся предложения и рекомендации по борьбе с транснациональной организованной преступностью.

Ключевые слова: глобализация, тенденция, борьба с преступностью, транснациональная организованная преступность, виды и признаки транснациональной преступности, Бюро координации борьбы с организованной преступностью и другими опасными видами преступлений.

Abstract. The article analyses some issues of combating transnational organised crime. In addition, an attempt is made to reveal the structure and essence of transnational organised crime. It also contains proposals and recommendations on combating transnational organized crime.

Keywords: globalisation, trend, fighting crime, transnational organised crime, types and characteristics of transnational crime, Bureau of Coordination of the Fight against Organised Crime and Other Dangerous Types of Crime.

Ҳозирги кундаги жиноятчилик ҳолати зўравонлик шаклига кўра оддий маиший даражадан бошлаб то оммавий террор даражасида аҳамият касб этгани учун жамоатчилик олдида ўз хавфсизликларини яна бир бор қайта ўйлаб кўриш эҳтиёжини юзага келтирмоқда.

Бугунги кунда ҳар бир инсон глобал дунёвий жараёнларга жалб қилинган бўлиб, илмий-техник тараққиёт ривожини билан янада тезлашмоқда ва умуминсоний хусусият

касб этаётган ижтимоий, иқтисодий, хом ашё ва бошқа муаммоларнинг кучайиб боришига сабаб бўлмоқда. Шу муносабат билан иқтисодий, экологик, демографик ва бошқа кўплаб таҳдидларнинг, жумладан, жинойи таҳдидларнинг таъсири бир неча бараварга кўпайишига олиб келмоқда.

Глобаллашув замонавий давлатлар ривожланишининг айнан ижтимоий-иқтисодий жараёнларнинг етакчи тенденциясига айланиб улгурди. Глобаллашув жараёни эса, ўз навбатида, жиноятчилик тавсифига, яъни икки ёки ундан ортиқ давлат манфаатлари ва ҳудудларига таъсир кўрсатадиган хатти-ҳаракатларга олиб келади[8].

Жиноят ўзига хос ижтимоий ҳодиса сифатида замонавий жамиятга бу жирканч иллат бўлиб, у билан давлат, унинг ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ва фуқаролик жамияти доимий кураш олиб боради. Сўнгги ўн йилликда ушбу ижтимоий ҳодиса жамият учун алоҳида хавфга айланди, чунки у миллатлараро характерга эга бўлиб колди. Жиноятчилик суверен давлатларнинг ҳудудий чегараларидан ташқарига чикди, халқаро миқёсдаги ҳодисага айланди.

XX асрнинг ўрталаридан бошлаб иқтисодий фаолиятни диверсификация қилиш туфайли турли хил ноқонуний товарлар (қурол-яроғ, гиёҳванд моддалар ва бошқалар)ни сотиш ҳажми ошди, бу трансчегаравий жинойи фаолиятдан олинадиган даромадларнинг кўпайишига ва натижада трансмилий жиноятчиликнинг ривожланиб боришига сабаб бўлди.

Жинойи уюшмалар ўз мақсадларига эришиш учун жиноят қонунчилик тизимида мавжуд бўшлиқларни қидириб топиш, жинойи йўл билан топилган даромадларни легаллаштиришга ҳаракат қилади. Улар пул ювиш операцияларини амалга ошириш имкониятлари мавжуд бўлган бундай ҳуқуқий режимни ёки юрисдикцияни кидирмоқда[7].

Жиноятчиликни трансмилий ва уюшган кўринишга эга эканлиги аниқлаб берадиган муайян мезонлар мавжудлигини таъкидлаб ўтиш жоиз[1]. Бу мезонлар куйидаги белгиларга кўра ажратилади[2]:

а) **трансмилий**, яъни икки ва ундан ортиқ давлатларнинг ҳудудларида жиноятларни содир этилганда;

б) **кўп босқичли**, яъни бир давлат ичида жиноят содир этиш, уни амалга ошириш нияти юзага келганда, режалаштириш ёки ундан ейинги тайёргарлик босқичи бошқа давлат ҳудудида бўлиб ўтган бўлса;

в) **тарқалганлик**, яъни бир давлат ҳудудида жиноят содир этиш, қачонки унинг салбий оқибатлари бошқа давлат ҳудудида бўлган бўлса;

г) **кўп субъектлик**, яъни жиноятларни жинойи гуруҳларнинг шаклланиши таъсирида ҳам жисмоний, ҳам юридик шахслар содир этганда;

д) **кланли**, яъни трансмилий жиноятларни миллий, диний, этник, қариндошлик, касбий ёки бошқа алоқалар асосидаги жинойи уюшмаган бирлашган шахслар томонидан содир этилганда;

е) **юқори даромадлилиқ**, яъни трансмиллий жиноятлар ўз иштирокчиларига тизимли равишда ўта юқори даромадни беради, буни олишнинг мажбурий талабларидан бири икки ва ундан ортиқ давлатнинг ҳудудида жиноий фаолиятни содир этиш ҳисобланади.

Трансмиллий уюшган жиноятчилиқ деганда доимий равишда жиноий фаолият билан шуғулланадиган ва асосий мақсади ҳар қандай жойда, миллий чегараларидан қатъи назар, фойда кўришни мақсад қилган одамлар гуруҳи фаолият юритадиган ташкилот мавжудлиги ва унинг фаолиятида иштирок этишни тушуниш лозимлиги тавсия этилди”[3].

Трансмиллий жиноятчилиқ одатда бир мамлакат чегараларидан ташқарига чиқувчи ва қуйидаги учта элементни ўз ичига оловчи жиноий фаолият сифатида қаралади, булар: халқаро жиноятлар, халқаро характердаги жиноятлар ва чет эл фуқаролари билан боғлиқ жиноятлар.

Трансмиллий жиноятлар – бу муайян фойда олиш мақсадида бир вақтнинг ўзида бир ёки ундан ортиқ давлатлар ҳудудида содир этиладиган, давлат чегарасини кесиб ўтишни зарурий белги сифатида қамраб оловчи, профессионал трансмиллий жиноий тузилмалар, жиноий уюшмалар ҳамда аниқ ташкилий тузилмага эга бўлмаган аъзолардан ташкил топган, жиноий қилмиши мамлакат чегарасида содир этилган ёки жиноий оқибати бошқа давлат ҳудудида юзага келган ижтимоий хавfli қилмишдир[4].

Трансчегаравий жиноятчилиқнинг ўзига хос хавfliлиги унинг халқаро тавсифга эгалигидир, чунки жиноятлар объекти нафақат мулк ва мулккий ҳуқуқлар, балки давлатларнинг миллий мулкка бўлган суверен ҳуқуқлари, хорижий субъектларнинг ички ишларига аралашмаслиқ, валюта-молия ва банк тизимларини ҳимоя қилишда намоён бўлади.

2013 йил 13 январда Минск шаҳрида МДҲга аъзо давлатлар ҳудудида уюшган жиноятчилиқ ва жиноятларнинг бошқа хавfli турларига қарши курашни мувофиқлаштириш Бюроси (БКБОП) тўғрисидаги Низомга ўзгартиришлар киритишни келишиб олинди ва қабул қилинди. Уюшган жиноятчилиқ ва жиноятларнинг бошқа хавfli турларига қарши курашни мувофиқлаштириш Бюроси (БКБОП) МДҲга аъзо давлатларнинг ички ишлар вазирликлари ва давлат органлари ўртасида уюшган жиноятчилиқ, терроризм, гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланиши ва бошқа хавfli жиноят турларига қарши курашда самарали ҳамкорликни таъминлаш мақсадида тузилган доимий фаолият юритувчи орган ҳисобланади.

Уюшган жиноятчилиқ ва жиноятларнинг бошқа хавfli турларига қарши курашни мувофиқлаштириш Бюроси (БКБОП) жиноий таъқиб ёки жазони ижро этишдан қочиб кетган шахсларни давлатлараро қидирув ва экстрадиция қилишда тезкор-қидирув тадбирлари ва комплекс операцияларни тайёрлаш ва ўтказишда ёрдам беради, жиноят олами етакчилари, халқаро жиноий уюшмаларнинг ташкилотчилари ва фаол иштирокчилари ҳамда уларнинг жиноий алоқалари ҳақидаги

ихтисослаштирилган маълумотлар банкни шакллантириш бўйича ишларни юритмоқда. МДХ давлатларининг манфаатдор ички ишлар вазирликларига сўров ёки ташаббус асосида тегишли маълумотларни тақдим этади. Бюронинг вазифаларидан бири, шунингдек МДХ давлат раҳбарлари кенгаши, МДХ ҳукумат раҳбарлари кенгаши ва Ички ишлар вазирининг уюшган жиноятчилик, терроризм, гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний айланиши ва бошқа жиноятларнинг хавfli турларига қарши курашиш соҳасидаги қарорларини тайёрлаш ва амалга оширишда иштирок этиш ҳисобланади.

Молиявий активларни қонунга хилоф равишда қўлга киритишга қаратилган трансмиллий (трансчегаравий) жиноятларга қарши курашиш “жиноятдан олинган даромадларни аниқлаш”га қаратилган бўлиб, ҳар қандай жиноят содир этиш натижасида бевосита ёки билвосита орттирилган ёки олинган ҳар қандай мулкни англатади.

Трансмиллий (трансчегаравий) уюшган жиноятчиликка қарши курашда асосий чора сифатида “мулкни тутиб қўйиш” назарда тутилади, яъни мулкни бошқа шахсга ўтказиш, ўзгартириш, бегоналаштириш ёки кўчиришни ёхуд бундай мулкка вақтинча эгалик қилиш, ёхуд суднинг қарори ёки ваколатли органнинг буйруғи билан вақтинча унинг устидан назоратни амалга оширишни англатади[6].

Жиноий молиявий-иқтисодий хатти-ҳаракатларга қарши курашишнинг халқаро амалиётида, қоида тариқасида, таркиби жиҳатидан кўп қиррали ва мураккаб бўлган асосий ва улар билан боғлиқ жиноятларни квалификация қилиш талаб этилади. БМТнинг “Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши Конвенцияси” мақсадлари учун “асосий жиноят” деганда, даромад келтирувчи ҳар қандай жиноят тушунилади, унга нисбатан жиноятни ташкил этувчи ҳаракатлар содир этилиши мумкин[5].

Трансчегаравий иқтисодий жиноятларни тергов қилишнинг халқаро амалиётини ривожлантириш жараёнида жиноятнинг асослари, сабаб ва оқибатларини ўрганишнинг янги услуб ва усуллари вужудга келмоқда. Масалан, “назорат остида етказиб бериш” тадбири жиноятни тергов қилиш ва ушбу жиноятни содир этишда иштирок этаётган шахсларни аниқлаш мақсадида уларнинг ваколатли органларини назорати остида ноқонуний ёки шубҳали юкларни бир ёки бир нечта давлат ҳудудига олиб чиқиш, ташиш ёки олиб киришга рухсат бериладиган тадбирни англатади.

Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашиш бўйича халқаро-ҳуқуқий нормалар ва Ўзбекистон Республикасининг миллий қонунчилиги, шунингдек, ушбу соҳадаги давлат сиёсатининг таҳлили самарадорлигини ошириш юзасидан таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқиш талаб этилмоқда.

Ўзбекистон томонидан тузилган халқаро шартномаларга трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ўзаро ҳамкорлигининг турли ҳуқуқий масалаларини тартибга солувчи нормаларни киритиш мақсадга мувофиқдир. Бунинг учун, биринчи навбатда, трансмиллий уюшган

жиноятчилик билан қарши курашиш бўйича халқаро механизмларини такомиллаштириш зарур.

Хусусан, биринчи қадам сифатида БМТ доирасида трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашиш ҳолатини мониторинг қилиш, Интерпол ва прокуратура органлари фаолиятини тизимли таҳлил қилиш, трансмиллий жиной гуруҳлар фаолиятига қарши курашишга қаратилган ҳуқуқий таъсир чоралари самарадорлигини баҳолаш бўйича давлатлараро халқаро кўмита ташкил этиш мумкин. Барча ушбу чора-тадбирлар трансмиллий уюшган жиноятчилик билан қарши курашиш бўйича халқаро ҳамкорликнинг самарадорлигини оширишга ёрдам бериши керак.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Международное сотрудничество по противодействию коррупции с использованием полномочий прокурора в сфере уголовного судопроизводства: лекция / А.В. Агутин. – М.: Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2017. – С 67.
2. Currie R.J., Riknof J. Transnational and international criminal law. Second edition. Irwin Law Inc. – Toronto. 2013. – P. 67.
3. Репецкая А.Л. Организованная преступность. Теневая экономика. Криминальный рынок России. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 192 с.
4. Максимов С.В. Краткий криминологический словарь. – М.: Юристъ, 1995. – 32 с.
5. Агутин А.В. Прокурорский надзор за исполнением законов при расследовании преступлений экстремистской направленности: учеб. пособие / А.В. Агутин; Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации. – М., 2017. – 82 с.
6. Волеводз А.Г. Правовые основы новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса. Дисс... док. юрид. наук. - Москва, 2002. –73 с.
7. Валеев Д.М. Транснациональная организованная преступность: понятие и сущность // Пробелы в Российском законодательстве – 2011 – № 1 –155 с.
8. Фрахи Б. Международное сотрудничество против организованной преступности. Опыт Европейского интеграции // Вестник МПА СНГ. - 1995. - №1. – 60-63 с.